

Mesneviden Hikayeler

Mevlana Celaleddin Rumi

Tercüme ve tanzim
Kemal Kemalođlu

www.dergahecan.com

Mesneviden Hikayeler

Karınca ve kalem

Küçük bir karınca, bir gün bir kalemin kağıdın üzerinde hareket ettiğini, çok güzel resimler çizdiğini görür. Başka bir karıncaya der ki: bir kalem, çok güzel ve şaşırtıcı resimler çiziyor. O karınca: bu, kalemin işi değildir, asıl çizen; onu hareket ettiren, o kalemi tutan parmakların işidir, der. Bunları duyan üçüncü karınca: onu çizen parmaklar değil bilakis koldur, parmaklar kolun hareket ettirmesiyle çiziyor, der. Karıncalardan her biri ayrı ayrı alimane fikirler ortaya attı. Mevzu büyüdükçe büyüdü, hiç kimse de kendi akli ve bilgisiyle bu işin içinden çıkamadı.

İnsan bazen, her ne kadar bilgisine dayansa da işin asıl failini göremez. Kendi kendine olduğunu veya araçların o işi yaptığını sanır.

Sineğin kaptanlığı

Sineğin biri, bir gün eşek idrarı içinde yüzen bir saman çöpünün üzerine kondu. Sinek mağrurane eşek idrarı içinde gemi sürmeye başladı. Ben denizcilik ve kaptanlık okudum, bu iş üzre çok düşündüm, çabaladım. Şu denize ve gemiye bir bakın! Nasıl gemi sürdüğümü görün! Diyordu. Gururundan yanına varılmıyordu.

O, küçücük zihniyle büyük bir deryada gemi sürüyor, eşek idrarı ona uçsuz bucaksız bir deniz geliyor, saman çöpü de büyük bir gemi. Çünkü bilgisi ve görüşü o kadardı.

Herkes dünyayı kendi zihni ve görüşü ölçüsünde görür. Gururlu ve yanlış düşünen kişi, bu sineğin misali gibidir. Zihni, eşeğin idrarını ve saman çöpünü kavrayabilecek kadardır.

Öküz ve ada

Küçük bir adada tek bir öküz yaşıyordu. Öküz her gün adadaki bütün otları yiyor, geriye hiç bir şey bırakmıyordu. Hiç ot kalmadığını görünce de ertesi günü hiçbir yiyecek bulamayıp zayıflayacağım diye büyük bir üzüntü ve endişeye kapılıyordu. Sabaha kadar bu üzüntü ve endişeden ıstırap çekiyor, gözüne uyku girmiyordu.

Sabah olunca, Tanrının isteğiyle bütün otlar yeniden yeşeriyordu. Öküz yine bütün adada otluyor karnını tıka basa doyuruyordu. Ama akşam olunca yeniden yarınki yiyecek korkusuna kapılıyor, keder ve sıkıntı çekiyordu.

Yıllar yılı inek bu hal üzere devam etti. Bir gün dahi aç kalmadığını hiçbir zaman düşünmedi. Tefekkür edip niçin bu gam ve endişem! Bugüne kadar hep karnım doymadı mı, hiç demedi.

İnsan daima gelecek endişesine kapılmamalı, bunun yerine biraz geçmişe bakmalıdır. O zaman Tanrının her zaman kendisine lutf ettiğini görür. Gelecekte de hep böyle olacağını anlar. Dert ve endişeden kurtulur.

Çakal

Çakalın biri, bir boya küpüne düşer, içinden çıkmak için bir müddet uğraşır. Çakalın rengi değişir, rengarenk olur. Aynada kendisine bakar, boyalı oluşuna sevinir. Güneş vurdukça parıl parıl parlamaktadır, gurura kapılır. Büyük bir sevinçle diğer çakalların yanına gider. Çakallar sorar: seni böyle magrur ve mesrur eden nedir? Bu gurur ve kendini beğenmişliğin sebebi nedir? Derler.

Çakal: benim şu parlak renklerime bir bakın, gül bahçesi gibi rengarenkim. Beni dinleyin, sözlerime itaat edin, ben dünyanın övücü, dinin esasıyım, deyip tavus olduğunu iddia eder. Onlara der ki; hiç benim gibi boyalı, rengarenk çakal gördünüz mü?! Bundan sonra bana çakal demeyin. Ben tavusum.

Çakallardan biri: sen hile ve aldatmaca ile bu hale dönüşmüşsün. Sen tavus değilsin. Tavusların güzel kanatları vardır, endamla kuyruklarını sallarlar. Sen onlar gibi yürüyebiliyor musun? Kanat çırpabiliyor musun? Dedi.

Boyalı çakal şaşkınlıkla hayır dedi. Bir diğer çakal: peki, sen tavus gibi ötebiliyor musun? Dedi. Boyalı çakal: hayır dedi, başı öne eğik bir halde.

Çakal gülümsedi: o zaman tavus değilsin! Tavusun güzelliği ve sesi Tanrının ona hediyesidir. Sen sadece, zahirdeki görünüşünden dolayı büyüklük ve güzellik iddia ediyorsun, dedi. Onu yalnız başına bırakır ve çekip gittiler.

Tanrı, mevcudatın her birini kendi özellikleri ve dış görünüşleriyle yaratmıştır. Hiç kimse bir diğerinin dış görünümüne bürünmekle onun gibi olmaz. Asl olan zahirde görünen değildir.

Aşkta birlik

Aşığın biri sevgilisini evine gider, kapıyı çalar. Sevgili: kim o? Der. Aşık: benim. Sevgili: var git, daha aşkta ham ve pişmemişlerin bu haneye girme zamanı gelmemiştir. Sen hamsın, aşk ateşinde yanman gerekir ki pişip olgunlaşasın, der.

Aşık çaresiz geri döndü. Bir yıl sevgiliden uzak olma ve ayrılık ateşinde yandı. Bir yılın sonunda yeniden sevgilinin evine geldi, korku ve edeble kapıyı çaldı. Ağzından edepsiz bir söz çıkmamasına dikkat ederek edeble duruyordu. Sevgili: kim o kapıyı çalan? Dedi. Aşık: ey gönül çalan dilber! Sensin, senin kendindir, sensin sen, dedi.

Sevgili kapıyı açtı. Şimdi sen ve ben bir olduk, içeri gel, dedi.

Sevgilinin hanesine aşktan gayrı bir şeyle gidilmez, o yolda edeb gerekir. Aşkın hanesine girmek, sevgiliye ulaşmak için; aşk ateşinde yanıp erimek, sevgiliyle bir olmak gerekir.

Musa ve çoban

Hız. Musa yolda Tanrıyla konuşan bir çoban gördü. Çoban: ey yüce Tanrı! Nerdesin? Senin hizmetçin olayım, ayakkabılarını temizleyim. Saçlarını tarayayım, elbiselerini temizleyeyim, sineklerini öldüreyim. Sana süt hazırlayayım, ellerini öpeyim, ayaklarını mesh edeyim, yatağını temizleyeyim, söyle nerdesin? Bütün keçilerim sana feda olsun, bütün bu dağların yankısı senin zikrindir, diyordu.

Musa bunları işitince öfkeyle çobanın yanına gitti. Hışımla: ey ahmak adam! Sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun! Zavallı seni, dinin elden gitti, dinsiz oldun, edepsizlik ettin. Bu yanlış sözleri kime diyorsun!? Sus, kapa çeneni. Sus ki belki Tanrı seni bağışlar. Çirkin sözlerinle dünyayı kirlettin, sen din ve imanı pare pare ettin. Eğer susmazsan Tanrının gazabı bütün alemi yakacaktır.

Çoban korkudan ağladı, öyle üzüldü ki. Ey Musa! Dedi. Benim gereksiz ağzımı kapadın, pişmanım sözlerime. Canım yandı, üzüldüm. Sonra çoban feryad u figan edip üstünü başını paraladı. Başını alıp kendini dağlara vurdu.

Tanrı, Musaya buyurdu ki; Ey bizim peygamberimiz! Niçin kulumuzu bizden uzaklaştırdın?! Biz seni birleştirmek ve kavuşturmak için gönderdik, ayırmak ve uzaklaştırmak için değil. Biz, herkese ayrı bir yaratılış ve ayrı bir üslub bahsettik. Herkese dil ve kelimeler verdik. Herkes kendi diliyle ve anlayışının ölçüsüyle, bizimle konuşur. Hindlilerin kendi dilleri vardır, İranlıların kendi dili, Arapların da kendi dili. Padişahın kendine özgü bir dili vardır, dilenci ve çobanın da kendilerine özgü dilleri ve üslubleri. Biz, dillerin, üslublerin ve suretlerin farklılığına bakmayız, biz gönüllere ve içe bakarız.

Ey Musa! Edeb ve suretler farklıdır, aşıklık ve yanmak farklı. Bizim işimiz aşıklardır. Aşıkların mezhebi, surete önem verenlerin dil ve mezheplerinden farklıdır. Aşıkların mezhebi aşktır. Aşkın dininde kelime ve suret yanar, mana kalır. Suret ve dil ihtilafın sebebidir. Biz, lafz ve suret istemeyiz, yanmış ve temiz gönül isteriz.

Sofinin boş sofra önünde raksı

Sofinin biri, ağaçta asılı boş bir sofra gördü. Sofi, ekmek ve yiyeceğin aşkıyla şad olup raksa başladı. Üstünü başını paralıyor, bir yandan da şiir okuyordu: Ekmeksizliğin ekmeği, açlık derdine derman sofra. Raks ettikçe çılgınlığı ve sevinci artıyordu.

Diğer sofiler de onu görüp raksa katıldılar. Hu hu diye bağıyorlar, çılgınca ve sevinçle raks ediyorlardı. Çılgınlın ve sevincin şiddetinden bir kaçı mest oldu, kendinden geçti.

Bunları gören adamın biri dedi ki: bu ne iştir, siz ne yapıyorsunuz? Ekmeksiz, boş bir sofra için sevinmenin ve raksın ne anlamı var? Sofi: Tanrının adamı, varlık fikrinde değildir. Hakk aşıklarının varla yokla işi olmaz. Onlar sermayesizlikte kar ederler. Onlar, ne ekmeğin aşkındadırlar ne ekmekte. Onlar, aşka aşıkırlar, sevdalara sevdalı. Onlar, kanatsız dünyanın etrafında uçan kimselerdir. Aşıklar yoklukta oturur, yokluk gibi tek renk ve tek candırlar.

Duvarın başındaki susuz

Etrafı yüksek duvarlarla çevrili bahçenin birinde bir çeşme vardı. Susamış bir adam, o yüksek duvarın üstüne çıkmış, hasretle suyu seyrediyordu. Ansızın duvardan bir tuğla söktü ve suya fırlattı. Suyun sesi, güzel ve şirin bir sevgilinin sesi gibi kulağına geldi. Su, nazarında şarab oldu. Adam suyun sesinden o kadar zevk alıyordu ki sık sık tuğlaları söküyor, suya atıyordu.

Su feryad etti: Heyy, niçin bana tuğla vuruyorsun? Bana tuğla vurmak sana ne fayda veriyor?

Susuz adam: ey güzel su! Bu işte iki fayda vardır. İlk faydası; susuz bir kimsenin su sesini işitmesi, sazın nağmelerini işitmek gibidir. Onun sesi hayat bahşeder, ölüleri diriltir. Yeşil bağ ve sümbül için bahardaki şimşek ve gök gürültüsünün sesi gibidir. Suyun sesi, fakir için hediye gibidir. Zindanda olan için kurtuluş müjdesidir. Yemenden Hz. Peygambere ulaşan Tanrının kokusudur. Gömleğiyle babası Yakub'a ulaşan güzel Yusuf'un kokusudur.

İkinci faydası; ben her tuğlayı söktükçe tatlı suya biraz daha yakınlaşıyorum. Duvar da biraz daha alçalıyor.

Her defasında gururundan bir tuğla söktükçe, senin gurur duvarın biraz daha alçalacak ve biraz daha ab-ı hayat ve hakikate yakın olacaksın. Daha çok susayan kimse, daha çabuk tuğlaları söker. Suyun sesine çok daha aşık olan kimse, daha büyük tuğlaları kaldırır, atar.

Üzüm yüzünden kavga

Arap, Türk, Rum ve İranlı dört arkadaş vardı. Adamın biri, bir gün bunlara bir dinar verdi. İranlı: *engür* alalım, yiyelim, dedi. Arap: olmaz! Ben *ineb* isterim. Türk ise: en iyisi *üzüm* almak, dedi. Rum: hiç tartışmayın! *İstafil* alalım, dedi. Aralarında anlaşma olmayınca yumruk yumruğa kavgaya tutuştular. Her ne kadar hepsi de bir meyve istese de, cahillikten dolayı birbirine yumruk vuruyorlardı. Çünkü isimlerin sır ve manalarını bilmiyorlardı. Herkes kendi diliyle üzüm istiyordu.

Eğer dil bilen bir adam olsaydı, onları sakinleştirir ve kavgayı durdururdu. Derdi ki: ben, bu bir dinarla hepinizin istediğini alacağım. Bana güvenin ve sakin olun. Sizin sözleriniz kavga ve tartışmaya sebep oluyor. Sizin ihtilafınız isim ve surettedir. Mana ve hakikat ise birdir.

Karanlıktaki fil

Halkı hiç fil görmeyen bir şehir vardı. Günün birinde Hindistan'dan bir fil getirdiler, karanlık bir yere koydular. Halkı seyre davet ettiler. Halk, karanlıkta fili göremiyordu. Çaresiz kaldılar, elleriyle dokunup yokladılar. Birinin eli filin hortumuna dokundu. Dedi ki: fil büyük bir hortumdur. Bir diğeri eliyle filin kulağını tuttu. O da: fil büyük bir yelpazedir, dedi. Bir başkası filin bacağına dokundu. Fil sütun gibi bir şeydir, dedi. Bir başkasının eli filin sırtına denk geldi. Fil yatak benzeri bir nesnedir, dedi.

Onlar filin adını işittiklerinde filin tasavvurlarındaki şey olduğunu düşünüyorlardı. Anlayış ve tasavvurlarındaki fil farklıydı, bundan dolayı sözleri de farklı oluyordu.

Eğer orada bir ışık olsaydı, onların sözlerindeki ihtilaf ortadan kalkardı. Dokunma ve benzeri hissi idrakler eksik ve kavrayıştan uzaktır. Her şeyi his ve akılla tanımak mümkün değildir.

Hırsız ve saf adam

Saf bir adamın, bir koçu varmış, iple bağlar, peşi sıra çeker gidermiş. Yine günlerden bir gün ovada çekip giderken onu takip eden hırsız sessizce yaklaşmış ipi kesti, koyunu alıp götürdü. Adam bir zaman sonra koyunun olmadığını, boş ipi sürüklediğini fark etti. Koyunun kaçtığını düşündü ve ovada aramaya başladı. Ararken bir kuyunun başında hırsızın feryad u figan ağlarken gördü. Adam kendi derdini unuttu. Hırsıza, derdin ne? Diye sordu. Hırsız: para kesem kuyuya düştü, içinde yüz altın var, eğer çıkarabilirsen beşte birini sana veririm, dedi.

Adam, Tanrının kaybolan koyunun yerine altın verdiğini düşünerek sevince kapıldı. Kendi kendine hem de on koyun parası dedi. Tamaha kapılıp elbiselerini çıkarıp kuyuya daldı. Adam kuyuya iner inmez hırsız, adamın elbiselerini de alıp kayıplara karıştı.

Tamah daima zarar getirir. Tamahkar kimseler her zaman ziyandadır.

Aslan, kurt ve tilki

Bir gün aslan, kurt ve tilki beraberce avlanmaya gitmişlerdi. Bir zaman sonra, büyük bir çabayla bir inek, bir keçi ve bir tavşan avladılar.

Aslan kendi kendine, kurt ve tilki avlara tamah ediyor, bir sınavım şunları diye düşündü. Kurda dönüp: avları taksim et, dedi.

Kurt: inek sizin, keçi benim, tavşan da tilkinin dedi. Aslan, kurdun kendisine pay ayırabilme cüretinde bulunmasına sinirlendi. Sıçrayıp kurdun başını gövdesinden ayırdı.

Sonra tilkiye dönüp: sen avları taksim et, dedi.

Tilki: inek sabah kahvaltınız, keçi öğle, tavşan da akşam yemeğiniz, dedi. Aslan gülümsedi. Böyle taksimi kimden öğrendin!? Dedi.

Tilki: kurdun başının kopmasından, dedi.

Büyüklerle dostluk, tehlikenin içinde yaşamaktır. Adalet ve akıl üzre doğru, bazen içinde bulunulan ortamın şartlarına göre hüsrana olur. Her zaman doğru söylemek fakat her doğru her yerde söylememek gerekir. Eğer böyle olmazsa dostluk gider, akıbet hüsrana olur.

Gözyaşı bedava

Arabın biri çölde, önünde yatıp uzanmış bir köpeğin başucunda ağlıyor, feryad u figan ediyordu. Oradan geçmekte olan bir derviş bunun sebebini sordu. Arap: bu benim vefadar köpeğim, beni çok korudu, gittiğim her yerde yoldaşım oldu, benim için av yakaladı, şimdiyse açlıktan ölmek üzere dedi. Adam; nesi var? Hasta mı oldu yoksa yaralandı mı? Dedi. Arap: yok! Açlıktan bu hale geldi, dedi.

Adam, araba dönüp sırtında taşıdığı kesede ne olduğunu sordu. Arap: kendim için ekmek ve katık, dedi. Adam: niçin köpeğin kurtulması için bir miktar kendi yiyeceğinden vermiyorsun? Dedi.

Arap dik bir sesle: aaa! Ben ekmeği köpekten çok severim, ona para veriyorum. O kadar da bağışlayıcı değilim. Parasız hiç kimseye ekmek vermem. Ekmek parayla ama gözyaşı parasız, dedi.

Öyle adamlar vardır ki onlar için dünya malı her şeyden kıymetlidir. Dostlukları gerçek değildir. Onlardan bitecek bir yardıma ihtiyaç duyulduğunda, derdi paylaşırlar, hatta üzümler de. Ama asla o derde derman olacak yardımı yapmazlar.

Davul çalan hırsız

Hırsızın biri, içeri girmek için bir evin duvarının dibini kazıyordu. Adamın biri gece yarısı hastalanmış, uyku tutmamıştı. Kazmanın tak tak sesini duydu, damın başına çıkıp aşağı baktı. Duvarın dibini kazmakta olan hırsızı gördü. Sen kimsin dedi? Hırsız adamı görünce şaşırılmıştı. Hazır cevaplılıkla davulcuyum, dedi. Adam: Ne yapıyorsun? Dedi. Hırsız: davul çalıyorum, dedi.

Nasıl davuldur ki sesi hiç çıkmıyor, dedi adam. Hırsız gülümsedi: sesi sabah olunca çıkacak, dedi.

Yalancı ve hilekar adamlar çoktur ama insanın ahmak olmaması gerekir ki onların hilelerine kanmasın.

Hırsız ve fakihin sarığı

Yalancı bir alim, avam halkın gözünde büyük ve bilgin görünmek için büyük sarık sararmış. Sarığın içine bir parça yırtık ve eski bez koyar, büyük bir sarık sarar, başına koyardı. Sarığın zahiri çok güzel ve temiz, içiyse eski püskü ve yırtık bezlerle doluydu.

Bir sabah erkenden büyük sarığını başına geçirmiş, medreseye gidiyordu. Büyük bir gurur ve tekebbürü vardı. Kurdun sisli havayı sevdiği gibi, sabahın alaca karanlığında bir hırsız, geçenlerden bir şeyler çalmak için pusuya yatmıştı. Hırsızın gözü, gurur ve tekebbür içinde sallana salana gelen fakihin büyük sarığına takıldı. Kendi kendine: ne güzel, ne büyük bir sarık! Bu sarık iyi para eder, dedi. Sıçrayıp sarığı fakihin başından kapıp kaçmaya başladı. Fakih hırsızın ardından bağırdı: ey harami! Önce o sarığı aç, eğer içinde değerli bir şey bulursan, o zaman götür. Hırsız, değerli bir şey çaldığını düşünerek var gücüyle kaçıyordu. Birden sarığın içinden yere bir şeyler düştüğünü fark etti. Dikkatle bakınca eski ve yırtık elbise parçalarının düştüğünü gördü. Büyük bir öfkeyle sarığı yere çarptı. Sadece bir metre beyaz bez vardı. Fakihten tarafa döndü ve dedi ki: Eey sahtekar adam! Beni işte de, hayatta da hüsrana uğrattın.

Sarhoş ve muhtesib

Bir gece muhtesib¹ duvarın dibine yığılmış bir sarhoş gördü. Yanına gitti. Sen sarhoşsun, söyle ne içtin? Ne büyük günah ve cürüm işledin! Ne içtin? Dedi.

Sarhoş yanındaki boş testiye göstererek:

- Testi de olan şeyi içtim.

Muhtesib:

- Testide ne vardı?

- İçtiğim şey vardı.

- Ne içtin?

- Testide olanı. Konuşma bu minvalde sürüp gidiyor, soru ve cevaplar birbirini kovalıyordu. Muhtesib:

- Ah de, ağzımı koklayayım, dedi. Sarhoş hu dedi. Muhtesibin canı sıkıldı.

- Ben ah de diyorum, sen hu diyorsun.

Sarhoş güldü.

- Ah, gam ve üzüntü alametidir, bense neşeliyim, gam çekmiyorum. Hakikatın sarhoşları neşeden hu hu derler.

Muhtesib sinirlendi, sarhoşun yakasına yapıştı.

- Sen suç işledin, kalk, seni zindana götürmeliyim. Sarhoş güldü.

- Eğer kalkabilsem, zindan yerine evime giderdim! Eğer aklım başımda olsaydı, diğer insanlar gibi işimin başına, dükkanıma ya da mağazama giderdim.

- Bir şeyler ver, seni bırakayım, dedi muhtesib. Sarhoş gülümseyerek:

- Ben çıplığım, hiçbir şeyim yok, boşuna kendini yorma.

1) Muhtesib: eski dönemlerde suç işleyenleri yakalayan hükümetin dini memuru.

*Gel, yine gel, her ne olursan yine gel,
Eğer mecusi, kafir, putperest olsan da gel.
Bizim dergahımız ümitsizlik dergahı değil,
Yüz kere tövbeni bozsan da yine gel.*

*Baza baza her ançi hesti baza,
Ger gebr u kafir u putperesti baza.
Dergah-e ma dergah-e nevmidi nist,
Sad rah tovbe-ra şikesti baza.*

*Dergah-e can; ümide açılan kapı
cem '-e can u aşıkan*

www.dergahecan.com